

SKLIZEŇ

NEZÁVISLÁ KULTURNÍ REVUE

RED.: ANT. VLACH · HAMBURG 13 · POSTFACH 2700

ROČNÍK III.

SRPEN 1955

ČÍSLO 8 (32).

Z PŮVODNÍ TVOŘBY
*****

Jana BORO VÁ :

NEMA JÍC KAM PÍ ŠU

NEMA JÍC KAM

Věčnost

píšu na prázdnou plochu vzdálenosti
své nejtíši

aby dosáhlo až k jejím ústům

volání

Věčnost

NEMA JÍC KOMU

mlčení

kladu

(to hlasité)

kroky

tvar slov

na beztvaré Nic
stále přítomné Nic
nezačínající a nekončící
nezastavující se
Dokonalé Nic

Kladu

stopy časnosti (Věčnost)

opadávání vteřin (a Věčnost)

Beshlasé volání

Přes římsu Věčnosti se nakláním

a volám

a vůbec mi nezáleží na tom co se stane na zemi až ji opustím

*

JUNIUS :

ÚSM Ě V KLEOPATŘ IN.

Řekne-li voják touha, je to žena.

V těch čtyřech hláskách je už obsažena
láska : smrt, dvě nerozluční bratři.
(Dvě říše padly v plen pro úsměv Kleopatřin,
i Caesar poznal, že jen hvězdný štít
a ústa žen si nelze podmanit,
že hebká tráseň blyskavé ženské třeť,
že to je víc, než zlaté epolety...)

Řekne-li voják žena, je to smích,

tak divný smích, jako vzdych,
a nepřizná se: já k ní patřím.
(Dvě říše padly v plen pro úsměv Kleopatřin.)
Dnes, ženy, struny naladte, ať zítra přijde zkáza,
mé srdce je jak puklá stará váza,
krásné a prázdné. Carpe diem,
ať tóny polnic ladí do requiem,

naladte struny představami míru,
křehkými jako báseň na papýru
s refrémem věčným: Carpe diem.
Ať vaše písně ladí preludiem,
ať vše se promění ve vzdušné páry,
ať mi lásku dáváte jak milodary.

Řekne-li voják touha, je to žena.

Tvá řadra v spánku tisíckrát a stokrát políbena
tápavě hledám tam, kde úzkost našel bych.

Řekne-li básník slza, je to hřích.

*

Josef S Á D L Í K :

D E N B E Z L O U Č E N Í .

Žalem vykupuji samotu, samotou hřích,
z bezmoci zatínám ruce v pěstí,
hrdlo si svírám stojakou plachostí tich,
od pláče oči ztrácím, srdce od bolesti

a nemám se rád - ach, jak se nenávidím,
po špičkách chodím, ať rytmus mých kroků
nevzbudí pohřební hudebníky, které šidím
platě jim za nic, bez úcty, bez nároku...

Však duší mi plíživé pohřební hudba pluje
za nahých nocí, kdy nelze spát....
Je velký hřích, když člověk nemiluje.

Však odejít bez loučení a přitom milovat
je prokletím, jímž ďábel navštěvuje....
Ach, jak se nenávidím, jak se nemám rád.

*

D E N Z M O U D Ř E N Í .

Pomluvou zakalení, otrlí střelbou samopalů,
všemi větry ošlehání, zmoudřeli časem,
ztyřelé hedvábní rukaviček prvních balů
pouštíme po řekách, jež plýnou naším vlasem.

Trudnodivný život, tak temný, tak přeprstý,
našim nebožtíčkům do výslužky dává nás
a kříže, k nimž časem jsme přirostli,
nám živým přepodivný, přepodivný čas....

Masačka usedá na ránu podle zvyku
a ruka těžká jí krev pit dovolí.
Přichuť umírání majice na jazyku

s nůšemi semen kráčíme do polí.
Hlubokost zklamání láme hrot vzyků,
čím hlubší rána, tím spíše prebočí.

*

Z cykstané sbírky "Pod mosty tich".

Vl. Z E L E N Ý :

J U W O L K E R Š

Myslím, že jsem to již jednou řekl: nemám rád čtvrti bohatých lidí a finančních velmožů. Ale někdy se stane, že musím zajít do těchto luxusních tříd. A tu na mne vždy padne jakýsi smutek - ne snad podmíněný závidostí. Ne, nezavidím bohatým. Můj smutek je snad odrazem vnějších dojmů. Ty paláce nemají fasád, které by něco člověku řekly nebo dokonce se usmály. Vše je vyleštěné, uspořádané, ve vratech pak domovník s povýšenou tváří a s nedůvěřivým pohledem, který uráží. Myslím si, že asi tito domovníci studovali psychologii. Poznají na první pohled, s kým mají čest jednat. Je-li to p á n , jsou tak poníženi, že je má jich líto; je-li to nějaký p o c h y b n ý p á n , jejich povýšenost nezná mezí.

Jednou z těchto tříd je Avenue Foch. Začíná na Place de l'Etoile a vede do Boulognského lesíka. Je opravdu nádherná. Široká, lemovaná dvojitou řadou stromů a parčíků. A stane-li se, že jednou za léta jí projdu, připojí se ke mně pojednou neviditelný pán. Říkám n e v i d i t e l n ý , poněvadž již není z tohoto světa. Je to pán, který žije pouze v mých vzpomínkách. Ale připojí se nenápadně ke mně a jde se mnou. Co mám dělat? Jdeme spolu. Je prostřední postavou, energické tváře s krátkým, přistříženým vouskem. Je oblečen dle poslední pražské módy. Živě gestikuluje, klade správný

držaz na každé slovo - sám totiž tak trochu sebe rád poslouchá. Po chvíli vyndá britaniko ze stříbrného pouzdra. Ustříhne špičku malými nůžkami, zapálí si a vypustí labužnický vonný modravý kouř. Zkrátka, takový pořádný pán.

Pojednou si však vzpomenu, že mám něco vyřídit ve vedlejší ulici; odbočím - mezi tím však pán zmizel. Šel asi dále k boulognskému lesíku...

Rekl jsem již také jednou, že mám rád pouze malá pařížská bistra. Ale někdy to člověku nezáje. Jsme křehká nádoba a posedne nás občas pýcha. Což tak kdybych si sedl na chvíli do mezinárodní kavárny "Café de la Paix"? Což pak se tam mají nadávat pouze bohatí turisté? Proč ne já? Platím pořádné daně, přispívám zvláštní dávkou na okrasu a udržování "města světla", tak přece mám právo sednout si na chvíli mezi "favorisés par le destin". Je to poněkud dražší, ale za to je to "chic". Potom zase budu mít na čas pokoj, uspokojiv takto svoji ješitnost.

Sotvaže jsem usedl, vidím vedle sebe dámu. Zase jen ve vzpomínkách. Vysoká, elegantní, s modrými očima, usměvavou tváří a s těžkými vrkočmi světlých vlasů. Živé hovří, je okouzlena Paříží, všimá si každé podrobnosti a činí si poznámky. Později budu číst její dojmy v plátku našeho města. Pojednou přijde děšník a ptá se, co si přeji. Chvilí se domlouváme - mezitím dáma zmizela.

Ve vánočním období vzpomínám na naše město, kde jsem prožil své mládí. Padá drobný sníh a na promenádě je živo. Z loggie musea - bývalé radnice - vyhrávají muzikanti koledy. Byla to totiž taková naše tradice. Veselý divák smích přerušuje občas hudbu - mládenci patrně nedají pokoje. Kluci házejí po sobě sněhovými koulemi a honí se mezi slušně se procházejícími občany města.

Pojednou vidím téhož pána s dámou. Pán má elegantní kožich s vydrovým límcem a na hlavě cylindr. Paní má zase persiánový. Pán zdraví na levo, na pravo a paní děkuje na pozdravy lehkou uklonou. Kdo jsou tito elegantní manželé? Jsou to rodiče Jiřího Wolкера - pan Ferdinand Wolker a paní Zdena, rozená Skládalová.

..... Ale zůstaňte se mnou v posledních letech první světové války, kdy jsem poznal otce Jiřího Wolкера. Jiří byl tehdy v kvintě našeho gymnasia. Pan Ferdinand Wolker - vyšší úředník předního peněžního ústavu našeho města - byl tehdy vzdělavatelem Sokola. Já jsem byl již asi jeden rok v učení, opustiv kvartu po povolání otce k vojenské službě. Jiřího jsem znal velmi dobře, ačkoliv jsme se nikdy nestýkali. Byl to krásný hoch, vždy pěkně ustrojený, a my chudí, ba velmi chudí, jsme neměli rádi elegantní studenty. Někdy jsme jim vyváděli různé koucky na vzáory. Jiří byl velmi nadaný. Recitoval na našich drobných oslavách, hrál na piano a na housle. Jeho přetelé byli hoši z dobrých rodin. Já jsem se seznámil s Jiřím až mnohem později. Prožíval jsem tehdy trpká léta, mezitím co moji bývalí spolužáci pokračovali ve studiích.

Válka se chýlila ku konci a brzo nato naše město tonulo v oslavách naší samostatnosti. Vzpomínám si, že jsem tehdy viděl Jiřího v Sokolovně, která byla jakýmsi generálním štábem k ochraně vznikající republiky. Proběhali jsme celé noci po polích a kolem trati a ráno jsme se vracovali unavení a nevy spalí s hrdým vědomím, že jsme tu naši republiku - dosud v plenkách - zachránili. Vidával jsem Jiřího v našem parku. Sedával obyčejně na lávkách v postranních alejích. Nosil tehdy široký šedivý klobouk. Jeho fotografie z těch dob je dosti známa. Opčas si dal do dirky kabátového límce růžové poupě. Tak ho mám na obrázku, který mi dala před léty jeho matka.

Po čase se pojednou objevila ve výlohách našich knihkupectví knížka veršů, která trochu rozvinula hladinu našeho města. Byla to prvotina Jiřího "Host do domu". Vyšla u K. Beniško v r. 1921 v Plzni v úpravě malíře Z. zavaého. Koupil jsem si ji tehdy ze zvědavosti i abych řekl pravdu, nemohl jsem jí dlouho přijít na chuť. Byla to nová poesie a začal jsem jí poněkud rozumět po přečtení Götzovy knihy "Anarchie v nové české poesii". Tehdy byl již Jiří na pražské universitě a přijížděl pouze o svátcích a o prázdninách. O něco později přijel do našeho města básník Josef Hora. Byl pozván Jiřím a měl v přednáškovém sále našeho národního domu přednášku o nejnovější české poesii. Bylo to v době, kdy byl vůdčím básníkem proletářské poesie - literární skupiny "Devětsil". Byl jsem tehdy na této přednášce. četly se básně Bieblovy, Seifertovy, Mozvalovy, Pišovy, Horovy a Wolkerovy. Na tomto večeru jsem pozoroval unavený obličej Jiřího. Měl oči, které prozrazovaly horečku. Po přednášce odešli literáti do restauračního místnosti a tam hovořili až do pozdních hodin ranních. V té době vyšla druhá kniha Jiřího, "Těžká hodina", nakladem Petra a Tvrdého v Praze. Zkrátka na to Jiří vážně onemocněl. Léčil se nejprve v blízkém sanatoriu a když se jeho stav nezlepšoval, odcjel následujícího léta na léčení do Tatranské Poljanky.

Já jsem se v té době pomalu loučil s domovem. Jel jsem tehdy téhož léta s přítelem do Tater, a tu nás napadlo ho navštívit. Utábořili jsme se na Štrbském Plese a Poljanka byla neďaleko. Šli jsme tehdy na nádherného letního počasí středem horských velikánů a dorazili jsme do Poljanky asi kolem 2. hodiny po poledni. Ošetřovatelka nás zavedla do čekárny a po chvíli nás zvala dále. Vystoupili jsme do prvního patra a našli jsme Jiřího na lahátku na balkoně. Viděli jsme, že byl radostně překvapen. Máho přítele poznal, ale my jsme se poznali, vzpomenuše si na některé epizody z gymnasia. Vypadal tehdy velmi dobře. Prodávával jakousi výkrmnou kůru, ale horečky, bůt i nízké, nemizely. Prosil mne, zda bych nevyřídil vzkaz jeho rodičům. Slíbil jsem mu to, po chvíli jsme se rozloučili a šli jsme dále do Tatranské Lomnice. Vrátil se domů zašel jsem k jeho rodičům a tak vzniklo s těmito dobrými lidmi moje dlouholeté přátelství. ....

Vidím často ve vzpomínkách děm, v němž Wolkerovi bydlili. Je to jeden z těch patriotských domů na našem náměstí a připomíná rozkvět a slávu majitelů v druhé polovině minulého století. Wolkerovi obývali prostranný byt v prvním poschodí s vyhlídkou na náměstí. Přišel-li host, prošel menším pokojem do velkého obývacího pokoje - salonu. Místnost tato byla zařízena v "biederemayerovském" slohu a trávila jí velká knihovna. Wolkerovi byli velicí čtenáři a jednou z nejkulturnějších rodin města. Vedle tohoto pokoje byly ostatní přilehlé místnosti a pokoje, v němž bydlili dva synové, studenti, Jiří a Karel. V tomto pokoji bylo piano Jiřího, knihovna a pohovka. Opodál křeslo, na něž obyčejně odkládal Jiří svůj oděv. Toto zařízení je dnes rekonstruováno v našem muzeu s jeho velkým portrétem od jeho přítele malíře Lasáka. Hosta uvítal srdečný úsměv paní domu a zakrátko se naplnil stůl různými obloženými chlebičkami, pamlsky a lahvevi vína, neboť ti to dobří lidé byli velmi pohostinní.

Odevzdal jsem tehdy zaslané věci, vyřídil vzkaz, rozhovořili jsme se o nemocnem, a brzy jsme se ocitli ve vzpomínkách na uplynulá léta. Zavítal-li do našeho města nějaký umělec nebo literát, býval hostem u Wolkerů. Vyprávěli mně o návštěvě J.S. Machara, jehož nadšenou recitátorkou byla paní Wolkerová, a sám se pamatují na Arne Nováka a na jeho překrásnou přednášku o Boženě Němcové. Napsal jsem tehdy Jiřímu o své návštěvě a takto jsme počali spolu korespondovat. Bohužel naše vzájemné psaní netrvalo dlouho, neboť jsem zakrátko odejel a část dopisů se ztratila. Mám od něho pouze čtyři dopisy, které vyšly po letech jako soukromý neprodejný tisk u Václava Petra v Praze v r. 1936, věnovány účastníkům VIII. sjezdu moravských knihomilů v Prostějově.

V prvním dopise, datovaném 22.VIII.1923 mi píše mezi jiným: "Děkuji Vám za Váš dopis. Potěšil mne právě tak jako Vaše návštěva. Zmínil jsem se Vám, že mám mnoho nepřátel a že jsem mnoho svých přátel pozbyl. Tak ostatně dalo by se každému, kdo by stádně nešlapal prostějovské bláto. Ale ztrátu mám skvěle hrazenou, ti, kteří mi zůstali, a ti, jejichž přátelství jsem nabyl, stáli vždy za víc, než všichni ztraceni. Dovolím si Vás číst do svého kruhu a až se vrátím, těším se, že se budeme vidět častěji. Veďte se mi o něco lépe, ale přes to stále musím ležet /na lehátku venku, neb na balkóně/ a nuda mi žere nervy. Potom také to pomýšlení, že léčení ještě delší čas potrvá. Ztráta času a hlavně peněz. Vůbec ostěn této choroby není ve fysických bolestech, ale v tom, že člověk se churav má choutky zdravého. Když ležím, zdá se mi, že bych mohl běhat, slézat hory, psát, studovat a milovat - ale sotva udíni člověk krok z lehátka, uvidí, že všechny tyto touhy zůstaly v peřinách a je rád, když vyleze po schodech do prvního poschodí. Ostatně - byly časy, kdy jsem ani to nemohl udělat, a proto chci být spokojen."

V dopise ze dne 26.VIII. další zprávy: "- udělal jste mi skutečně svým dopisem radost. Budu se těšit na další zvištění na ty z Paříže. Jsem rád, že mám mnoho a dobrých lidí na světě a že mi časem napíšete. Je mi, jako bych se dotýkal světa z více stran, ba, jako bych pomocí přátelství bral jej do náruče. Teď z Paříže pište hodně, jistě budete mít co, a já budu pozorným čtenářem. Daří se mi celkem dobře. Horečky klesly, smím chodit k obědu nahoru do "kursalonu". Je to přece zas o 30% lidštější život. Potkali mě tu různé mrzutosti /ukradli mi děku v ceně 700 Kč/- ale člověk se nesmí ani zlobit, aby neztratil ještě víc, než ztratil. Zůstanu zde nejdéle do konce října, na víc nemám peněz a snad již budu na zimu dosti vyzbrojen. Na jaře budu muset ovšem zase z Prostějova, ovšem už ne tak daleko. Ostatně to už ani nebude samota tak vadit - vrhnu se do studia, které jsem tak náhle musel přerušit." O něco dále: "V Paříži budete brzo ovládat francouzštinu. Potom opatřte si básnické dílo Guillaumea Apollinaira. To je koléčka moderní poesie. Aspoň co do obraznosti a formy. Můžete-li mne navštívit - přijďte, rád Vás uvidím. Nebude-li Vám možno, pište. S pozdravem Jiří Wolker."

Šťastná náhoda mne ještě před odjezdem zavedla ku známým do Těšína. Odtud jsem zajel rozloučit se se svými zamlouvanými Tatrami a zaskočil za Jiřím. V horách již začínala citelná chladna. Jiřího jsem našel na lehátku venku. Bylo asi k polední a přesto, že slunce dosti hřálo, byl zabalen v pokrývce až po krk s teploměrem v ústech. Již z daleka mi kynul na pozdrav s rozzářenými očima. Přinesl jsem mu pozdravy z domova a od přátel. Chvilí jsem se zdržel - nechtěl jsem ho příliš unavovat. Když jsem odcházel, byl smuten. Věnoval mi svoji "Těžkou hodinu". Tehdy jsem ho viděl naposled. Tatranské vrchy se již ztrácely v mládě a já jsem se vracel na Štrbské pleso.

Téměř před odjezdem došel třetí dopis. Má datum 12.IX.1923.

"Milý příteli, odpusťte, že odpovídám tak pozdě. Zachladil jsem se, dostal prudkou rýmu a angínu a ležím zase v posteli s horečkami, očekávaje, obrátí-li se to k horšímu či k lepšímu. Neměl bych psát vlastně ani dnes, neboť mám hlavu rozbitou na střeptiny a nedovedu dobře myslet - ale Vy už brzy odjíždíte a proto musím, chci-li, aby Váš můj list ještě zastal doma. Mám velký strach z recidiv. Nevím, našel-li bych trpělivost, prodělávat svou chorobu znovu. A jak snadno se to může přihodit. Na př. můj spoluspáč, kterého jste viděl a který běhal tu skoro zdrav, 10 měsíců jsa bez horeček a všech příznaků - dnes už zase třetí den kašle krev a je na tom tak, jak byl o svém příchodu do Polianky před půlročním rokem. A on chudak se už těšil, že pojedje tento měsíc domů. Teď aby se chystal zase na přezimování. A tak tu, milý příteli, žijeme ze dne na den a proto omluvte mi nervosu tohoto dopisu. Visí nad námi pořád jakýsi meč a nejsou to přítomné fysické bulési, které by snad tak skličovaly, je to nejvíce hrůza, aby nějaká taková rýma nebo zachlazení nepřívolala právě onu recidivu, která nedá na sebe šekat."

*****

Vzpomínám si, že jsem mu tehdy poslal nějaké své básnické pokusy. Píše o tom dále: "Ukázky básní milostných jsou přirozeně více ohlaselem Vaší četby než ohlaselem Vašeho srdce. Pravím "přirozeně", poněvadž člověk musí napsat z počátku tučty básní cizích, než najde notu vlastní. Musí jaksi zkráceně proběhnout všemi velkými básnickými zjevy od Hýchya až po Březinu, než dojde svého vlastního jazyku. Tak stává se vždy, začneme-li dříve číst než psát. Výjimky jsou jen u sladkých primitivů /Rousseau celnk/, kteří měli pozitivní básnické nadání; proto jejich nekulturnost byla jejich předností. Dovedli svět chytit původně i nově, nejspouze zatěžováni odkazy minulosti. Neboť, milý příteli, každá krása je n o v á krása. Mění se s časem a s člověkem a je nutno být spojen s dobou všemi cévami a být hluboce člověkem, aby bylo možno vydolovat skutečnou krásu, pravdu a celé umění, které, jako vše jiné - nestojí, ale plyne a unáší. Formálně i obsahově je nejlepší ona kratičká básnička "Naděje". Má Nerudovské cnosti, čistotu, prostotu a zpěvnost. Líbí se mi a jsouc pořadově poslední, znamená pokrok. Proto přistě pište, - ale užijte se co nejvíce svých očí a obrazů, které v nich se utvářejí. Ostatně, je-li ve Vás žila básnická, učinite to i bez této rady. Na cestu přeji mnoho zdaru. Hleďte tam poznati vše, co se dá. Neupívejte na jednom prostředí. Dnešní doba žádá srovnání. Srovnávejte salony se scouterainem, rentiery s dělníky, milostpani se šičkami z fabrik. Srovnávejte - a najdete moudrost dneška. Pište mi a zasílejte občas nějaké básničky. Rád si je přečtu. S pozdravem Jiří Wolker."

... Za krátko nato jsem odjel. Neměl jsem dlouho žádné zprávy - několik dopisů se ztratilo. Měnil jsem totiž během prvních týdnů ve Francii stále bydliště. Až v druhé polovině října mi došel první a poslední dopis do Francie. Je datován 16.X.23. Je pochmurný, smutný a je předzvěstí neodvratného konce: "... byl jsem celý měsíc těžce nemocen nervovou chorobou zvanou "herpes". Celá pravá strana prsou pokryla se mi boláky, měl jsem kruté bolesti, horečky, nespál jsem skoro celých 14 dní. Přirozeně mě to hodně zrušovalo a můj návrat domů odsunulo." ... O něco dále: "Nechtějte se však tím znepokojovat, milý příteli. Ba naopak. Uvědomte si na tom, jak jste šťastný, jak každý Váš volný krok, každé zdravé gesto, o jehož ceně nemáte potuchy, protože právě jste zdravý, jak celý život, který žijete, je ohromně krásný a bohatý. Věřte, skoro bych Vám záviděl, kdybych si v hloubi srdce nechoval přece jen viru, že jednou mi, m u s i být lépe, že jednou pohroužím se do viru světa jako Vy. Možná je to jen útecha, ale nebyti jí, nebylo by ani mne. Zdá se mi, že můj život žije za mne teď druzí, nuže ž i j t e h o z a m n e a p o d á v e j t e z p r á v y . D ů v ě ř u j i V á m . S pozdravem Jiří Wolker."

Potom nastalo ticho, nevěstiči nic dobrého. Prodělával jsem tehdy těžké začátky. Pracoval jsem v okolí Paříže v továrně na šokoládu. Neznal jsem totiž francouzštinu a proto jsem nemohl hledat práci ve svém oboru. Pracovali jsme 12 hodin denně. Můj blízký kolega byl Arab. Říkali jsme mu Mohamed. Mleli jsme cukr na prášek a uskladovali jsme jej do velké nádrže. Někdy tento mletý cukr horkem ztuhl a bylo nutno dobývat jej krumpáčem. Bývali jsme večer celí prosáklí tímto nezbytným produktem, k výrobě šokolády. Můj přítel Mohamed mi vyprávěl chvílemi o své vlasti. Podle mého tehdejšího názoru uměl v e l m i dobře francouzsky. (Já jsem v té době louskával nepravdělná slovesa po každodenní práci.) Že prý šetří a že se za čas vrátí domů, kde si koupí stádo ovcí. Nevím, jak to mel rozpočítáno, a marně jsem přemýšlel, kdy si usetří na svůj ideál z ubohých 120 franků týdeního výdělku. Jeho bída a moje dobrovolné živorenění nás spojovaly. Blížila se zima, vlhka a smutná zima se vzpomínkami na domov - zvláště ve vánoční době. V prvních dnech nového roku příběh Mohamed: že prý si mám jít do kanceláře pro dopis. Byl to dopis od paní Wolkerové, s černým okrajem: "Milý pane Zelený, co Vám mám psát? Ten černý okraj povídá vše... Není, není již Jiřího mezi smrtelníky." O něco dále: "Po, co bylo na Jiřim nejzvácnější, nejušlechtilější - to ho zahubilo: mozek. Zapal. mozkový blan. Nemohu tomu dosud uvěřit, zda se mi to příšerný, zlý sen - čekám probuzení a je mi strážně, den, ze dne hůr. Až budu moci, napíši Vám vše a pošlu památku po Jiřim - jeho podobiznu. Často na Vás vzpomenu, byl tolik vděčen za každou pozornost svých přátel a tolik plánů měl pro život ... Vše je zmačeno - můj Jiří je dnes jen světlý zjev, odešel a nikdy více se nevrátí... Políhujte mne, nevíte, jaká muka prožívám." - Prostředev, 18. ledna 1924."

Mohamed mne pozoroval. Díval se na mne soucítěně. Potom jsme šli kopat cukr... Dobře, že tovární stroje cukr a kakao dobře promíchaly; jinak by bývala měla šokoláda místy sianou příchut.

Začátkem února došel další dopis, v němž mi paní Wolkerová líčí poslední chvíle svého syna: "Je mi těžko líčiti Vám podrobnosti z jeho nemoci; byla jsem u něho celý prosinec, prožili jsme spolu chvíle dojemně truchlivé a když jsem ho přivezla domů, umíral mi téměř v náručí... Vědomí jeho bylo zakalené asi 8 - 9 dní před smrtí, ale vzpomínal všech přátel, všech známých - i Vám - pořád mi příkazoval - abych napsala a poděkovala za album, které jste mu poslal." Líčí dále posmrtné oslavy zvláště v Praze, zmiňuje se o nových vydáních jeho prací, která se připravují, a končí: "Ale to vše mi Jiřího navrátil. - a má bolest nad jeho ztrátou je bezmezá. Pište mi zase někdy, pane Zelený. Srdečně zdraví Zdena Wolkerová."

*****

Po čase jsem jel domů. Našel jsem u rodičů dopis od Wolkerových, abych je co nejdříve navštívil. Přivítali mne oba tak srdečně, jako svého příbuzného. Zasedli jsme ve známém pokoji a mluvili jsme o všeličems. Musil jsem jim vyprávět o sobě. Přesto že se paní domu snažila ovládat, stalo se, co se státi musilo. Vypukla pojednou v křečovité plač a nebylo nám možno ji uklidnit. Jediná její slova, jímž jsme mohli porozumět, byla: -Pojďte na hřbitov -.

Šli jsme společně na hřbitov, na ten náš krásný prostějovský hřbitov, k němuž vede topolová alej. Je uprostřed krásné hanacké roviny, rovné jako stůl. Kolem dokola bohatá pole. Došli jsme, dali jsme se podél zdi do prava a zakrátko jsme došli k prostému hrobu s březovým křížkem. Na hrobě nápis: Jiří Wolker, básník. "Zrodíš se znovu - odpočíš si." Zde se paní Wolkerová poněkud utišila. Vyprávěla mi o podrobnostech pohřbu a pražských literátech, kteří se přišli s Jiřim rozloučit, o Horově proslavu a o všem tom, co mohlo poněkud mírnit její smutek. Potom jsme navštívili hroby známých, - jak už to bývá. Tyto mě návštěvy se opakovaly pokaždé, kdykoliv jsem přijel domů. Už si na mne tyto dobří lidé zvykli, zvláště po smrti svého druhého syna. Já jsem se snažil jim tuto přichylnost a přízeň nahrazovat dopisováním a malými pozornostmi. Vznikla takto dlouholetá korespondence, z níž mi není možno citovat vše, co by zasluhovalo pozornosti. Jsem nucen se omezit pouze na nejnutnější. A vůbec: citoval-li jsem některé pasáže z dopisů Jiřího, učinil jsem tak, jsa pamětliv staročeského přísloví: "Nechlub se pradějí atd." Chtěl jsem připomenout Jiřího Wolкера jako člověka, zvláště v posledních měsících jeho života. Taktéž jeho rodiče. O to ostatní se již dávno postarali druzí. Posuzujte proto mé vzpomínání z tohoto hlediska.

Celou korespondenci paní Zdenky Wolkerové až do vypuknutí druhé světové války se táhne červená nit stesku, smutku a vzpomínek. Někdy se ozývá lítost, že jí nebylo možno žít "po svém", ve velkoměstě, kde by mohla ukojit svoji žízeň po větším kulturním životě. Nebyla opavdu stvořena pro maloměstský život, plný klepání a malichernosti, jimiž si lidé i těch několik pěkných ohvil navzájem kazí. Byla to bytost, jejímž životním nervem byla "Lust zum Fabulieren", jak o ní řekl jeden z učitelů jejího syna. Je zřejmé, že tyto vlastnosti byly zárodek talentu Jiřího. Po otci zdědil smysl pro pořádek, vrozenou eleganci a společenskou chování, obchacené upřímností jeho krásných modrých očí a lidským teplem jeho osobnosti. Během války jsem dostal celkem asi dva dopisy, z opatrnosti nepodepsané. A po válce nastalo znovu vzájemné dopisování. V roce 1946 v zimních měsících jsem opětně zajel domů. U Wolkerů mne již netrpkévali oběkávali. Už nebydlili v domě na náměstí, měli poněkud menší byt a při tom ještě žili v obavách, jestli jim jejich bytová komise ponechá. Našli jsme je se ženou zestárlé. Vítali nás se slzami v očích, jako bychom byli jejich vlastními dětmi. Potom, pohostivše nás, šli s námi na hřbitov. Hroby byly pod sněhem. Na zasneženém hrobě Jiřího bylo několik uschlých kytic - zbytky to po Všech Svatých. Vanul ostrý vítr z hanackých rovin a chýlilo se k večeru. Topolová alej nám hučela na zpáteční cestě a bylo nám všem nesmírně smutno. V lednu, v roce 1948 jsem znovu zajel do vlasti. Našel jsem zase naše milé přátele, kteří nás očekávali s nedočkavostí. Setkání bylo truchlivé. Sklerosa pana Wolкера vážně pokročila. Již nemel ten energický pohled. Oči nabýly jisté bezvýraznosti. Ztrácel chvílemi paměť. Jaké však bylo naše překvapení, když po chvíli přišel se svým zamilovaným "Cyrano de Bergerac" v překladau Jar. Vrchlického a zarecitoval nám s vervou "šermířskou" pasáž - calcoua a vzpomínku svých mladých let. Tehdy jsme je viděli naposled - rovněž hrob Jiřího. Loučili se s námi těžce. Věděli jsme to, že se už nevidíme. Události únorové nám to za krátko potvrdily.

Příštího roku, začátkem podzimu, zemřel pan Wolker. Začátkem prosince jsem dostal od paní Zdeny dopis:

"Předrazi přátele, jste první, z té nespočetné řady těch, kterým musím za jejich upřímná slova útěchy a lásky ke mně i k zesnulému mému manželovi poděkovati zase tak upřímně a s láskou, jako oni to učinili. Nebyla jsem toho dosud schopna a i dnes je pro mne tento dopis velkým zárukem a bolestí, neboť ve mně vyvolává všechny ty smutné chvíle, jimiž jsem prošla, a uvědomuje mne opět o té velké ztrátě, kterou jsem úmrtím manželovy vtrpěla. Dosud o něho pláču a nařikám. Oslavili jsme letos 50 roků společného manželství, pět roků jsme se znali před svatbou - byl celých 55 let středem mého života - a to bylo pouto, které, třebaže leckdy vlivem okolností napjaté až k prasknutí, přece nepovolilo, až teprve smrt je přetrhla.."

Když jsem strčila své oba syny, myslila jsem, že největší bolest života jsem již přetrpěla. Že ani smrt manželova by nemohla již býti tak zá. Ale ne... O oba syny jsme truchlili spolu, jeden druhého jsme utěšovali, můj manžel se snažil kde a jak mohl mírniti mou bolest a stál při mně věrně a oddané jako nejlepší přítel a druh - teď jsem však sama, tek uboze sama, že se to vypovědět nedá."

- A zase následují dopisy plné smutku. Později zprávy o onemocnění trojklaného nervu, operaci v Praze, o srdeční chorobě, která se zhoršuje. To krásné písmo dříve energické paní se mění, stává se trhaným a místy nečitelným. Poslední lístek je ze Sv. Kopečka, kde hledala zotavení a na něm mi nebylo možno již přečíst poslední řádky. Zemřela minulého roku 26. července. Před smrtí si napsala sama úmrtí oznámení:

"Smrt je jen velká proměna a velké zapomení."
 "Zemřela jsem dne 26. července 1954 a budu zpopelněna v olomouckém krematoriu v pátek dne 30. července o 13. hodině.
 Loučím se s Vámi, přátelé, a děkuji Vám za lásku a náklonnost, kterou jste ke mně chovali. Odcházím za svými nejdražšími po životě radosti i strastiplném a důvěrou ve splnutí s nimi v onom tajemném Neznámou, kam mě oni předešli."

"Jen několik srdcí se zachvěje
 v rose jak k ránu květiny."

"Přejte klid a mír znavené duši.

Zdena Wolkerová.

V Prostějově, dne 26. července 1954.

Urna s popelem bude uložena na městském hřbitově v Prostějově do hrobu Jiřího Wolкера v úterý dne 3. srpna 1954 o 11. hodině. "

* * * * *

Někdy, toulaje se tichými uličkami, připomínám si, že se připozdívá....

Vzpomínky tíží, opravdu tíží. Což tak je vyoperovat? Někdy mi přijdou na mysl závažnější slova posledního dopisu Jiřího: "- nuže, žijte jej za mne a podávejte zprávy, důvěrujte Vám...". Věru, těžký odkaz. A taktó bloudě bez cíle, mudruju a srovnávám: Kam došli, milý Jiří, Tvoji přátelé? Hora, Seifert, Kelista, Biebl? Kde by bylo dnes Tvé místo? Naše gymnasium nese Tvé jméno, taktéž bývaly Národní dům a ještě nějaká velkovýrobná odvětví. Ty jsi byl skromný a jistě bys byl v rozpacích. Ty sis představoval svět "dle obrazu srdce svého". A Tvé srdce bylo dobré ....

Už nikdy nepůjdu do avenue Foch. Potkal bych tam pána s odumírajícím pohledem; neměl by už ani své stříbrné pouzdro na doutníky - už dávno nekouří... A nepůjdu už nikdy více do kavárny "Café de la Paix" - je to tam drahé a za nic to nestojí.

Ale neříkejte jim to, to já jen tak,...

Ú V A H Y
 * * * * *
 C A T O :

O B R N A N Á R O D N Í D U Š E .

Jsou omly, které bývají právem osudné; jedním z nich je náš letitý dojem, že Český a československý národní problém tkví v otázce státní samostatnosti a státnosti vůbec. Národní činnost se proto už po druhé v deseti letech zastavila jakoby otočným vypínačem: nedá se pryč nic dělat, dokud nebudeme sychodni. Doprřelí jsme si prázdňiny protektorátní a nyní si dopraváme prázdňiny "boševické"; v exilu se vymlouváme na "národ doma, který vše rozhodne", doma se vymlouvají na "Rusy, kteří nás rozdrtí za den"; před deseti lety jsme se vymlouvali na válku, která vše suspendovala - a na exil, o němž "nevíme, co zařídil".

Zapomíná se, že národ je kontinuita. Nikoliv jen biologická a řečová - a dokonce už vůbec ne státní: národ je kontinuita ideová a tedy kulturní. Nelze si dopřávat luxus "okének", jenom proto, že kdosi cizí zasedl na Hradčanech do křesla. A dnes už je takové počinání dvojnásob neodpovědné, je-li jasno, že na Hradčanech nikdo cizí nesedí: jde pouze o režim, který není náš - mluví však česky. Tato materiální/německá/ nebo i jen formální/dnešní/ přítomnost cizího elementu u státního kormidla však ničeho nemění na faktu, že národ má ž a pokračovat a tvořit - nejen hodnoty vnější, ale i sám sebe. Musí pokračovat - at za jakýchkoliv podmínek - ve svém duchovním vývoji, nemá-li zahynout. Státní samostatnost je pouhá vábníčka nového domu: bílé zdi nedělají štěstí, ale duch, jímž v nich rodina žije.

Lze říci, že jsme před sedmdesáti lety byli jakožto národ živější, než dnes. Nikoliv proto, že jsme měli celá souhvězdí velikánů/umění, vědy i politiky/, jejichž početnost i hodnota se nám dnes vzhledem k současným poměrům zdá neuvěřitelná a nedosažitelná - nýbrž proto, že jsme měli cíl a ideál. Tento ideál byl první, obrozenectí velikáni byli jeho plodem; byl pojtkem tvořících se individualit, Masou oně plejady velikánů a zdrojem jejich nadšení. Nebyl to však ideál státní samostatnosti - neboť ona měla být pouze vnějším rámcem tvořenému dílu: oním ideálem byl národ sám, jeho mravní páteř a jeho místo v evropském i světovém orchestru dějin. Pro naše obrozenec nebyla samostatnost nikdy podmínkou: je to patrné už z toho, že na apíed z dějinné reminiscence blanických rytířů a přemyslovských pověstí vytvořili živý národ, schopný vědecké, umělecké, politické i hospodářské tvořivosti a scutiživosti - a teprve potom, na základě oprávněnosti výsledků, vyžadovali nutně uznání mezinárodní arbitráže. Dnes si však počínáme jako ti, kdož by chtěli samostatnost pro Lužické Srby: koně za vůz, napřed stát a politikou svobodu - a potom začneme hybat národní duší a tělem. Generace Tylova a generace Dvořákova, Jungmann i Vrchlický, Palacký i Masaryk nám vytvořili Parnas i s podhradím solidního občanství bez atributů vlastních celníků; svět nám proto přikývl, protože viděl, co je s t - zatím co za protektorátu a dnes ukřivděné vykřikujeme, že nám svět musí přikývnout pro to, co bylo.

Jde o komplex méněcennosti, který je zdánlivě oprávněn dvojím dějinným selháním v r. 1938 a r. 1947 /v Moskvě/. Netroufáme si - a bylo by věru těžko rozhodnout, kdo si troufá méně, - jestli domov nebo exil. Odpovědi bs. občanů, které západní novináři přivážejí z Prahy nebo z Brna a z Bratislavy - jsou stále týmě pesimismem, který je otcem myšlenky: "Není možno, jsme slabí, rozdrtí nás" - přesně jako uvažovali naši politici při moskevském diktátu v záležitosti Marshallova plánu a při puči. Nestačilo

poučení Fagerholmova Finska, berlínské blokády a Titova schismatu - asi proto, že příklady netáhnou, kde je cosi nahnílého. A netroufáme si ani v exilu: návrhy na jakýkoliv veřejný počin, jakoukoliv vnitřní akci, jakékoliv seskupení a dokonce i na jakýkoliv individuální pokus jsou odkládány bez vyzkoušení vlastních sil, s pokrčením ramen: "Není možno, nelíbí se, nestačíme, jsme podprůměrní, je nás málo."

Objevuje se tedy, že nejde jen o překážku nesamostatnosti státní a nedostatku hmotných sil nebo veřejného fóra. Jde o víc - jde o nemoc celku i všech jednotlivců, jejichž křesťní list nese čs. záhlaví. Objevuje se, že státní samostatnost jakožto důvod neobstojí, že je pouhou výmluvou. Objevuje se, že jsme skutečně podprůměrní - nikoli snad svými schopnostmi, ale svou povahou, svou slabou vůlí, svým nadšením /jež jsme si naprosto spletli s pojmem vášně/ a svou odvahou, hlavně občanskou. "Okénka", která si pro svůj národní život dopřáváme, se tedy vysvětlují: jako bychom už neměli formát, který by nám dovolil tvořivost i bez berlíček oficiálnosti a imaginárních ocelníků. Naši tragédií byli ani Hitler, ani Stalin, ani Mnichov, ani Jalta, ani Beneš, ani Gottwald: naši tragédií je o b r n a n á r o d n í d ů š e. Naděje národa i exilu, upjaté ke schůzce čtyř a k vyhandlování čs. svobodných voleb za německou neutralisací, vyvolávají nusi křži a zoufalství. Nic mravně strašnějšího by nás nemohlo postihnout - než toto laciné osvobození, které by bylo pouze a jedině umlčením svědomí a zabitím poslední možnosti obrody, vyrostlé z utrpení a poznání pravdy.

Naším problémem není pouhá politická svoboda, nýbrž sociální zeslábnost národního celku, který už není schopen sám svými vlastními m r a v n í m i zdroji odpovídat na výzvy dějin, vnější i vnitřní. Děsivý rozklad našich morálních sil se projevil nejen dvěma státními abdikacemi v rozmezí deseti let, ale hlavně zradou českých vzdělaných a selháním celé národní kultury, jež zvolna vysychá i akčně, když byly předtím vyslyšeny mravní a tvořivé fondy jejich nositelů. Projevuje se osobní nesmiřitelností, jež paralyzuje náš veřejný život doma a hlavně v exilu, projevuje se naprostým nedostatkem vůdčí elity: jsme převážně stále v rukou koryfejí, kteří gíce své úlohy dohráli už před třiceti lety, ale dodnes neodcházejí - jednak z nevdle, jednak proto, že nemají komu odevzdat otěže. Projevuje se alibistickou mentalitou lidí i vůdců, která brání, aby se mohly odhalit příčiny choroby v zájmu jejího léčení - a projevuje se hlavně křesťovským fatalismem, jehož pomocí se zbavujeme jednak odpovědnosti za svou minulost /"naším údělem je otvírat svou obětí světu oči"/, jednak za svou přítomnost /"sv. Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím"/ - a také za svou budoucnost /"nic netrvá věčně, po přejití vichřice hněvu nás Američané osvobodí"/....

Genius národů nemá s režimy nic společného; vybižím všechny exulanty, aby se rozhlédli po západních špičkách - zvl. amerických - veřejného života vědeckého a kulturního a spočítali si, kolik z nich se rekrutuje z běloruské emigrace, nejdůležitější ze všech od vládkem nadějí na návrat. Je třeba odhodit brýle zaujatosti a uznat na jejich příklade i to, že gigantické výkony a výsledky Sovětů by nebyly možny bez opory a elánu, které poskytl národní genius ruský - neboť mravní a lidská tragédie tohoto národa, zavlečeného svým mysticismem na cestu zla, nic nemění na tvůrčí velikosti jeho genia. Mluveno za exil - není třeba, je omylem a - vzhledem k národu - je zločinem, abyhom zahazovali flintu do žita. Je možno prorazit, jak skupinově, tak individuálně; je možno mířit vysoko a je to naše povinnost, je dovoleno a je příkazem, vyplnit mlčení národa za železnou oponou. Imobilismus politický, k němuž jsme zdánlivě odsouzeni, mžde a musí být vyrovnán výboji kulturními, filosofickými a osobními. Problém exilu - jako problém celého národa - není zdaleka politický, nýbrž v ý l u č n ě m r a v n í a k u l t u r n í : proto, že nám už třicetpět let chybí národní myšlenka, národní program, náboženská kotva a národní vůle. Možná, že otázka náboženská patří na místo první: všechny analýzy směřují k tomuto poznání - právě jako k němu směřuje analýsa moderních dějin celého lidstva. Víra je zdrojem jistoty i odvahy; je zdrojem univerzálních koncepcí, jež odpovídají i univerzálním výsledkům moderní techniky a sociálního vývoje.

V r. 1918 jsme vybojovali - ideově i fakticky - svou státní samostatnost - a propadli omylu, který trvá dodnes, že byla naplněním a smyslem čs. dějin. Ukázalo se, že rokem 1918 se začínají dějiny nově - pro všechny, pro celý svět, i pro nás. Třicetileté konvulse, jež následovaly a jež trvají dodnes, jsou pouze svědectvím toho, že omyl dojmu definitivy byl všeobecný a že téměř nikdo nerozpoznal, že se cosi uzavřelo a že je rutno tvořit od základů, nově a s novou náplní.

Krise čs. národa je tím krisí nejen lidskou a mravní, ale i světovou: hledáme, my jako celý svět, tuto novou náplň pro svůj nový život a svět, do něhož atomová energie prudálně vhodila staronový objev Boží. Jestliže bychom si ještě i nadále naivně představovali, že politická svoboda uvnitř státní samostatnosti je tím jediným, co nám chybí - a i oním kouzelným vypínačem pro možnost národního duchovního života - byli bychom na nejlepším místě k asistenci na vlastní pohřbu. Byli bychom jako andělíček, přelévající mušlí moře do díku - zatím co je třeba vymyšlet lodi, které onen oceán překlenou, aniž se potopí cestou a aniž jejich pasažéři umírají se zoufalstvím v duši.

VÝTVARNÁ UMĚNÍ

F. LISTOPAD:

Z Ů STALA N Á M T O Y E N ...

Zůstala nám Toyen, říká francouzský surrealist André Breton ve své předmluvě k monografii jedné z největších českých malířek, které jsme měli, a patrně našeho nejlepšího malíře v exilu. Zbyla nám Toyen, říká André Breton a pokračuje: "Z Prahy, kterou zpíval Apollinaire, z jeho skvostného mostu s dvěma řadami soch, který vedl ze země v č e r e j š k a do země n a v ž d y o k y, z návěští, která byla osvětlována zevnitř a nikoli v n ě - ze všech těch znamení U černého slunce, U zlatého kola, U zlatého stromu a tolika jiných - z hodin, jejichž ručičky, taveny kovem touhy, se točily nazpátek, z uličky alchymistů, a nade vše z onoho věení myšlenek a nadějí, tak intenzivního jak nikde na světě, ze všech těch vášnivých výměn, které rostly z pleti bytosti, které nežádaly nic jiného než básnit a bouřit se, zatím co rackové létali křížem krahem nad Vitavou, jako by z nich chtěli vykřesat hvězdy, ze všeho toho, co se jmenovalo Praha, co nám zbylo? Zůstala nám Toyen."

Již po druhé, v rozpětí 18 měsíců, uspořádala naší Toyen výstavu pařížská galerie, jejíž jméno poznamenává atmosféru vystavených obrazů. Jmenuje se Pod hvězdnou pečeti. Galerie se nachází v jedné uličce Latinské čtvrti, která si zachovala své středověké rozměry z dob, kdy čtvrt St. Germain des Prés byla vesnicí, kde se usazovali řemeslníci, kováři, kotláři, čalouníci. V této uličce se zachovali dodnes. Máte dojem, že mezi kočičími hlavami dláždění vyrůstají ještě tu a tam chuchvalce trávy, a jestliže ještě někde v moderní Paříži dvacátého století vykřikují obchodníci s koleskami syé zboží, je to právě zde. V jednom z domů bydlil Gérard de Nerval a onu noc, kdy zešlehl, sešel po úzkých, tóčitých schodech, které můžeme ještě vidět ve stavu, v jakém byly, do uličky du Pré - aux - Clercs, o níž vám hovorím. A přece na sto metrů na jih a na sto metrů na sever od galerie klučí dva velké, jednosměrné bulváry, po nichž se valí, abychom zůstali věrní Apollinairovi, stáda autobusů... Prostě, stojíme u galerie, kde vystavuje Toyen své poslední obrazy, a máme pocit, že jsme na ostrově, který smete velký průvan moderního věku co nevidět. A tak se zastavujeme na rozmezí časů a místa, a jsme přesně tam, kam nás zavádí Toyen svými obrazy.

Jsou t o v é obrazy. Kdo sledoval Toyen od první výstavy v Praze z roku 1923, snad si ještě vzpomene na řízné epochy jejího malířského rukopisu a jejího vidění světa. Její nová výstava v Paříži, pouze patnáct obrazů, znamená nepochybně novou kapitolu jejího vývoje. Je těžké hovořit o obrazech a nemluvit kriticko-estetickou hančyrkou, která sice má svůj význam, ale která ještě nikoho nepřiblížila skutečnému obrazu. Je ještě těžší hovořit o tom, co je v Toyen nového, a neupadnout ani do suché terminologie, ale rovněž ne do metafory. To budíž omluvou k několika slovdm, která následují, ale která mohou jen z dáliky a nedokonale vyvolat obrazy Toyen na vaší sítnici.

Co je tedy nového u Toyen? Její obrazy se staly definitivními. A víc, zabydlila vesmír, který tvoří třicet let, který, abychom byli přesní, tvoří a ničí a zničený zase dotváří, zabydlila tedy vesmír myšlenkové a malířsky beze zbytku. Její symbolika přestala být jako u jiných surrealistů pouze popisnou. Stala se předmětnou. Její kresba nabrala všechny dimenze renesanční malby. Dovede, oč se doposud jen pokoušela. Uvedu příklad, který je konkrétní: kolikrát se Toyen pokoušela vyjádřit pustotu, samotu, holomráz, spáleniště světa, jak chcete. Nejúsilovněji, s nesmírnou intenzitou se o to pokoušelo celé album, které vydala v Praze u Borového r. 1946 pod názvem: Schovej se, vákole! Zde však ještě k vyjádření svého pocitu pustoty z božího dopuštění byla nucena použít dosavadní literární symboliky, která je nutně popisná: na příklad rozpuštěné kostry zvířete, jež kráčí po doutnajících šrapnelech nesmírnou plání do nekonečna. Dnes, Toyen již nepotřebuje katalog těchto pomůcek: pustotu dovede vyjádřit čisté malířsky, úhlem barevné vlny, barvou přímořské krajiny, čímkoli, co je organickou malířskou částí obrazu. V tom tkví její nové mistrovství. To je podstatně nová malířská orientace Toyen. Mluvine však o jejích obrazech, jak se nám jeví na výstavě v galerii Pod hvězdnou pečeti: již jejich názvy jsou dobrými průvodci a zavedou vás pomoci těchto básnických hesel mezi duchy vod, nad širá moře, do baženišť, mezi křídla létajících stínů vodních ptáků, mezi faunu zbyvajících pancerských lesů, kde nevidíme žádné lidi, ale kde tuisíme všude lidskou přítomnost, smutnou, trýznivou člověčinu, sotva zachycené profily tichých společníků a samotářů. Tyto halucinace, které bych chtěl nazvat "konkrétní sny", obdržely tato poznávací jména: poslouchejte je dobře, nejsou daleko básni:

Noc pohlcuje výkřiky
 Za propastmi a v nás
 Bílá noc
 Příliv a odliv noci
 Na spáncích noci
 Nevýčerpateľná paměť
 Voda samoty
 Tak daleko, tak dávno ...

Jedno z pláten představuje pěnu, hřeben vlny v noci. Barva noci je temná a jasná zároveň, a běloba je nepodobná bílé: připadá mi jako zkušenost všech dosavadních bílých barev, jako století květin a mléka a přírody, črty neutrálné a věčné stále k novému životu. Je to bílá, jež je nevysovitelná. Proto je to obraz, nic jiného než obraz, který zůstane jako svědectví jedné citlivosti prostřed světa dvacátého století. A oblouk této bělostné vlny padá nenávratně do černobílé, viditelné temnoty.

Toyen jako kdyby tvořila svou serií obrazů nový zvířetník. Jsou v něm nuance, všechny nuance, i když jedné, jediné polohy. Toyen je bohatý malíř, který maluje jedno thema jako jen velký houslista může hrát na jedinou strunu. Co obraz, to uhrnutí. Je v nich něco, že ačkoli je znáte, ačkoli je třeba i předvídaté, mají nevyčerpatelnou sílu překvapení a úžasu. Prorážejí náhle těsné stěny galerie, prolínají domy, prosakují místem; jejich gesta, neboť každý dobrý obraz je gesto v prapůvodním smyslu, zůstávají.

Svět, zejména svobodný svět, se sklání v úctě před horolezci, kteří ztékají vrcholky Himalají. Sleduje vášnivě ty v podmořských člunech. Prodírá se zelenými křovisky s těmi, kteří se pustili vzhůru po Amazonce. Je se všemi, kteří sotva dýchají v řídkém vzduchu, tam, kde barvy přestávají být barvami, a kde podivuhodné tvary přesahují imaginaci člověka. Ale je také s těmi, kteří jako naše Toyen, s holými rukama, se štětcem jako jedinou zbraní, se prodírají, vzletají, noří se kmotou a duchem moderního světa. Tak daleko, kde kompas již neukazuje.

Z VĚDNÍCH OBORŮ :

Dr. F. L I T T N A :

D I S K U S E O S O U D O B Ě M A L B Ě .

II.

POŘENÍ MÝTHU.

(Výlučně pro "Rencontres" a "Sklizeň")

Pohovořili jsme si posledně o obecném vlivu jazyka, pravil Mikuláš Houžvička, když jsem ho znovu navštívil. Materský jazyk je pro nás v mnoha směrech naší ú s t a v o u . Zaručuje nám rámcovité úkony, jimiž si zachovávané kontinuitu transakci pro skupinu důležitých. Dává nám rámcovité možnosti, abychom si v mezích "připustnosti" zaváděli novoty, někdy více, a někdy méně dobré. Proto si asi lidé nejdříve vybrali onu "dimensi" jazyka, které říkáme "právo". Později ovšem objevili "dimense" jiné. Zvykli si, aby s každou "dimensí" jazyka nakládali, jako by byla samostatná a od jazyka neodvislá organizovaná činnost, směřující k "objektivním" skutkům. Souhrnu těchto dimensí a "zvláštních" jazyků, z části strukturálně závislých na mateřském jazyku, říkáme "civilisace". A tu pro nás vzniká v souvislosti s rečí a uměním zajímavá otázka po původu naší civilisace.

V dobách před tím, než se nejvzdálenějších spatřujeme velkou civilizací na Blízkém Východě, hlavně v Mesopotamii v oblastí, přibližně se rozpinající mezi Euphratem a Tigridem. V dobách před-dynastických tuto civilizaci asi dovezli do osad, zakládajících v údolí Nilu. Odborníci proto dnes vážně mluví o tom, že civilisace se stěhovala přes Palestinu z Mesopotamie do Egypta, kde ovšem během času obdržela svůj vlastní ráz. V údolí řeky Indu a poblíž Indu byly v blízké minulosti vykopány zbytky osad (Harappa, Mohenjo-Daro a jiné), svědčící o civilizaci, která, nebyla-li tataž jako v Mesopotamii, jí aspoň byla hodně podobná. Hodně podobné stopy téměř téže civilisace byly objeveny na iránské horské plošině. Celkem se odborníci klání k názoru, že v dobách kolem třetího milénia před Kristem byla na Blízkém Východě poměrně hodně vyvinutá civilisace eukumenního rozsahu, obsahující ethnické a patrně též jazykové skupiny od sebe velmi odlišné; vznikla již následkem stěhování a přestěhování se různých a různorodých skupin, ale obvykle se opírala o větší osady, nacházející se v některém údolí řeky (River Valley Cultures). Kovy a hrnčířství byly již známy. Zemědělství bylo do značné míry vyvinuté a nositelé této civilisace pevně usadili. Počátky civilisace spadají ještě do mladšího kamenevěku. Byly však zjištěny i starší stopy počátků, které nás přivádějí k domněnkám, podle nichž lidé tmavé pleti, malé postavy a souměrných proporcí (Caspians) brali jistou úlohu ve vytvoření této civilisace. Tito lidé, původně obývající severní, jižní a východní břehy Středozemního moře (a též asi celou jižní Asii), byli ještě zčásti lovci. Tvůrčiny této civilisace tedy zcela určitě není tak zvaná "bílá rasa". Ale přispěvků k civilizaci bylo zajisté mnoho; není možné, abychom dnes docela se zjisti, co kdo k ní dodal. V Mesopotamii se podle vykopávek a nalézáních zbytků setkáváme s dvěma skupinami jazykovými, z nichž jedna, starší, je nazvána sumerská, a druhá, novější, babylonská. Novější používala sumerského jazyka obdobným způsobem, jako za středověku v Evropě používali latiny. Dnes o tom máme pochyby, zda skupina mluvící sumersky byla ethnicky jednotná; a též nevíme s určitostí, zda skupina používající semitsko-babylonský jazyk se skládala pouze ze semitů.

Většinu organizovaných činností, které spolu se "zvláštními jazyky", vybudovanými pro technické účely (ale v mnoha ohledech závislé na strukturách řádného jazyka), pokládáme za "dimense kulturní skupiny" v moderním smyslu slova, již nalézáme v právě zmíněné civilizaci. Nakonec náš vlastní intelektuální a citový život je ve značné míře stále ještě na této civilizaci aspoň n e p ř í m o závislý. Měřili,

počítali, zjišťovali kalendář, zabývali se pohybem slunce, měsíce a hvězd; stavěli; léčili. Irigovali pole. Ve větších osadách měly domy tekoucí vodou a osady kanalizací. Dávali si zákony. Zákoník krále Hamurabiho, pocházející z první poloviny 18. století před Kristem, je technicky příliš dokonale, než aby v nás vzbudil dojem, že byl první jejich větší kodifikací. Upravoval mimo trestní sankce také postavení manželky a dětí. Předvídal aspoň pro některé třídy občanstva zaopatřovací požitky. Máme též četné doklady z Mesopotámie, Malé Asie a oblasti Indu, že obchod byl hodně vyvinutý. Měli obchodní soudy, uzavírali smlouvy pod pečeti. Měli řádně uspořádané účetnictví. Skolení bylo na značné úrovni. Celkem nám počátek druhého milénia v Mesopotámii podává obraz o řádně uspořádaném životě, nesoucím v mnoha směrech znaky, obdobné našemu společenskému životu. Civilisace asi byla téměř výlučně spravována klerem, a nábožensky, filosoficky a vědecky spočívala na "jednotném obrazu o světě". Též umění vyjadřovalo tuto jednotnost po stránce rozumové i citové. Jednotnost světa se odděleně podávala totožným způsobem v jednotlivých vědách, uměních, ve filosofii, a v náboženství vyjadřovala zásadu nedělitelné svrchovanosti nejvyššího tvůrčího principu. Monotheism je tedy prastarým poznatkem, který lze (jak bylo dokázáno Schmädttem) najít i mimo Mesopotámii v názorech různých tak zvaných "divokých" kmenů, byť i někdy zanesený pohanstvím.

Do jednotnosti obrazu světa události, zjevy a skutky byly zařazovány pomocí ž e b ř í k u p o j m ů. Dodnes ještě mluvíme o "hierarchii" a o "hierarchickém složení" té či oné organizované činnosti; a "organizovanost činnosti" dokonce často nahrazujeme výrazem "pojmová hierarchie". Tím vyjadřujeme, že lze řadu methodicky si rovných, tak zvaných "nižších" zásad shrnout ve "vyšší" zásadu, a několik methodicky si rovných "vyšších" zásad zredukovat na zásadu pojmově ještě "jednodušší", atd. Konečně docházíme k "nejvyššímu principu" (dnes často reprezentovanému systémem, založeným na některém minimálním slovníku, který dále zredukovat nemůžeme. Slovo "hierarchie" je řeckého "přvodu". Slovo "hieros" v řeckém jazyku znamená "svatý" anebo "ku svátosti náležející"; a slovo "arche" si můžeme vykládat za pomoci vět "uspořádající moc jako původ výkonu" nebo "organizující a proto organický počátek a původ methodicky a jinak významného stavu". Řečtina náleží k indogermánským jazykovým skupinám. Proto také hlavně slovo "arche" zachycuje j e d n á n í nebo a k c i, spolu s výsledky akce v pojmání "akcí uskutečněného organického a častěji opakovatelného nebo věčného stavu". Slovo "hierarchie" dále obsahuje odkaz na úlohu k l e r u, o níž jsem se již zmínil; a tuto úlohu lze snad označit jako s p r á v n í ("administrativní"); se správou, řádně podloženou jednotnou kosmogonií. Civilisace proto byla před Řeky, za řeckých dob a dokonce je v našich vlastních dobách hlavně s p r á v n ě chápána, a jazyk v civilisaci "údolí řek" byl vykládán ve svých sociálních účincích m e n š í n o u, která monopolisticky ovládala veškeré vymoženosti. Stále ještě v mnoha směrech používáme výraz "hierarchie". Ale v moderních dobách jednotnost "obrazu o světě" z a n í k l a; jednotlivé činnosti se začaly vyvíjet samostatně a umění ztratilo souvislost s teologií, filosofií, vědami a ú s t a v o u "celku".

Starí Řekové psali o Bohu jako o dokonalém matematikovi, staviteli a umělci. Dnes ovšem víme, že tento výklad není řeckého původu; a že tak zvaná "řecká kultura" nebyla ani všeobecně řecká, ani ryze řeckého původu. Nebyla originální - ač ji nelze upřít jisté orogonální zjevy - a proto také nikdy "starými Řeky" vynalezena nebyla. "Staré kulturní Řecko" však někdy ještě straší na středních školách a na univerzitách, někdy v ražení, které mu daly 18. a 19. století z důvodu politické výchovy intelektuálních vrstev a v zájmu přípravy mladších generací pro státní službu. Dnes víme, že řecký kulturní vývoj závisel hlavně na místech a osadách ve východních oblastech řeckého poloostrova; na ostrovech na východ od Řecka a na západním břehu Malé Asie. Tam obyvatelstvo nebylo pouze řecké; částečně náleželo ke starším skupinám, a z části se skládalo z přistěhovalců. Řeští spisovatelé se však sotva zmiňují o Mesopotámii. Totéž platí o Krétě, která kdysi měla své kolonie na pozdější "řecké půdě", než politická moc Kréty zanikla a byla v této oblasti nahrazena Mykenkou kulturou. Je nepravděpodobné, že Mesopotámie nevykonala určitý vliv na uspořádání řecké kultury, aspoň cestou přes Malou Asii. Řeští spisovatelé se však zmiňují jenom příležitostně o vlivu starého Egypta a i tu líčí věci tak, že Řekové, ač se tam některým věcem naučili, si přece jen svoji vlastní kulturu vybuďovali originálním způsobem. Tato kultura se nám nyní jeví jako ležící na okraji staré civilisace "údolí řek"; a je pro ni příznačné, že spojuje starší vymoženosti "údolí řek" s přínosy vtrhnuvších barbarských kmenů, které se postupně podrobovaly civilisovanému životu tím, že se u č i l y od starších usedlíků; že přinašely z civilisované ciziny (Egypt zaměstnával v dobách vzniku Starého zákona a asi již před jeho vznikem řecké džidnáře, kteří obdrželi povolení, aby na egyptské půdě zakládali své vlastní osady) jisté poznatky; a že posílaly své syny na školy spravované klerem (hlavně asi v Egyptě), aby se něčemu řádnému naučili. Proto také čteme ve starých manuskriptech, že řada starších řeckých filosofů (obvyčejně původem ze západních částí Malé Asie a ostrovd, ležících mezi Malou Asií a Řeckem) se po dlouhá léta zdržovala v Egyptě, a z Egypta si přinesla znalosti domů.

Žebřík pojmů, o němž jsem již shora mluvil, tedy nebyl řeckým vynálezem, ale logická struktura řeckých jazyků o v l í v ů v a l a pojmový žebřík, kterého řeští filosofové používali. Též v dobách těsně před zánikem politického starého Řecka

vznikla řecká matematika (asi hlavně v Athenách, které byly původně starou krátkou kolonií, a později asi významnějším městem mykenského kulturního okruhu; jméno "Athény" není řecké ho původu, a totéž platí o všech městech a místech, jichž jména končí na -NS: AthéNS bylo později pozměněno na "AthenAI" tím, že jmenu přidali attickou doložku "AI"); a tu musíme přiznat Eudoxovi a Euklidovi (který byl asi buď jeho žákem anebo mladším spoluobčanem), že zavedením logiky řeckých jazyků si zajistili trvalý vliv na vývoj matematických metod. Eudoxos asi žil (a totéž platí o Euklidovi) v době Aristotelově. Není pravděpodobné, že se učili od Aristotela; naopak, je více pravděpodobné, že Aristoteles (který se ve svých dílech zabýval jenom některými jednoznačnými zásadami matematiky) se učil od nich. Přece však Aristoteles nám zanechal důkaz o tom, že též Řekové přijímali seskupení hlavně jazykem podmíněných organizovaných činností po vzoru civilizace "údolí řek". Nejvyšší znalosti Aristotelovi zprostředkuje teologie. Vědy se zakládají na žebříku pojmů jazykových (na abstrakci). Aristotelovo stanovisko k umění nebylo příliš příznivé. Přiznával umělcům nějakou tu nižší schopnost "abstrahování", kterou vysvětlil asi takto; Umělci pozorují zjevy, a jelikož si podržují pozorované zjevy v paměti, zredukuji si je na základy. Těch zásad však používají k tomu, aby tvorili hlavně s hlediska ovlivnění citu diváka a posluchače. Proto se domníval, že umělci, ač vykonávají důležitou sociální funkci, přece jenom nic vážného nereprodukuji. Činí život příjemnějším, že nám do života často trpkého přinášejí radost. Stanovisko Aristotelovo zůstalo v valné části zakotveno v názorech našich vlastních filologů a spisovatelů, a zřejmě vedlo k povrchnímu nazarání na poslání umění, jemuž se - v moderní mluvě - hlavně připisuje význam léčení neurózy. Před Aristotelem již Platón zastával nepřiznivé stanovisko k umění, a oba filosofové si asi málo cenili poznatků škol Pythagorejců, v nichž hlavní váha a důraz byly kladený na jednotnost obrazu světa též v umění ve znamení čísel a ve znamení proporcí.

Chci se stručně zmínit o Pythagorovi a jeho školách, poněvadž jednak toto učení bylo zakotveno na dualismu rozumového a citového poznání jednotnosti obrazu světa, a jednak vykonávalo ohromný vliv na kulturní vývoj Evropy. Pythagoras je pro nás polo-mythickou postavou. Žil asi na počátku 6. století před Kristem. Zdržoval se po léta v Egyptě. Když se vrátil, měl potíže politického rázu se spoluobčany. Vystěhoval se, založil svou školu mimo rodné město a oblast. Škola ta se však během následujících let propůjčovala politickým doktrínám, které byly nepopulární. Většina jeho stoupenců zahynula v revolucích. Ti, kteří katastrofu přežili, byli roztroušeni po různých místech, obývaných většinou Řeky. Jeho škola se rozdělila na dvě odvětví: jedno, to vážnější, pokračovalo ve studiu a učení matematiky, přinášené prý Pythagorem z Egypta; druhé se oddávalo mysticismu čísel a pověrám. Novopythagorejská škola vznikla hodně později, hlavně na universitě v Alexandrii, a měla četné a někdy významné stoupence na římské půdě. Nikomachos z Gerasy (nevíme, o kterou Gerasu jde, ježto tehdy existovalo několik osad řeckých legionářů na palestinském území, a dokonce si ani nejeme jisti, zda Nikomachos byl Řekem, zda učil na universitě v Alexandrii, anebo snad že byl jen samotným intelektuálem, majícím velký zájem o matematiku a filosofii), napsal slavný "Úvod" anebo knihu o základech arithmetiky - asi v dobách římského císaře Tiberia. Narodil se asi po prvním století našeho letopočtu. Ale doba jeho života není jistá; knihu napsal jako didaktické dílo pro nějakou slečnu, která měla filosofické smbice. Patrně cestoval a napsal několik jiných knih, z nichž jedna je známa pod názvem "Theologumena". Každopádně měl velký vliv na pozdější dobu, ač nebyl v tomto ohledu jediným pro nás významným stoupencem novopythagoreismu. Nikomachos nám v mluvě Pythagorově - ač částečně pod vlivem athenských filozofů - tradoval zmathematizované zásady "jednotného obrazu o světě" na základě dekadního systému, v němž jsou arithmetika a geometrie pojmově spojovány, a které do jisté míry obsahují theoretické prvky matematické filosofie, objevené anebo snad znovobjevené ke konci 19. století. V části jeho "Úvodu", v níž se zabývá proporcemi, pojednává o předmětu nám dobře známém z díla Vitruvia a z renesance; o druhých rozdělování linií a ploch v určitém poměru, který zůstává týž, byť se obsah a rozsah ploch anebo délká linií mění. Takovito "invariantní" poměr pythagorejci a novopythagorejci vyjadřovali čísly mezi "3" (Trias) a "10" (Dekada). S hlediska malování a obrazů musíme tedy této nauce o proporcích spatřovat v dění kompozicích základy a pokud jde o vzájemnou matematickou souvislost získaných oblastí a o její citový význam. Filosofie čísel se podle pythagorejců a novopythagorejců vztahuje jednotně na celý svět. Geometrická organizace ploch a jejich vzájemný poměr tvoří proto součást jedné mapy světa, mapy vybudované na základě jazykových pojmů, vyjadřovaných kvantitativními a kvantitativními čísly.

O malé civilizace "údolí řek" víme oelkem hodně málo; a zřejmě nelze ji posoudit (jedno z jakého stanoviska a úhlu) spolehlivým způsobem na základě jazykové pojmové systematiky, vyjadřované pomocí čísel. Některé méně příznivé vlastnosti tehdejší malby jsou nám ovšem známy. Tak na příklad byla malba považována někdy za lacinější náhradu obyčejně polychromované plastiky. Možná, že malba jako poměrně samostatná odvětví tak zvaných plastických umění nebyla ještě řádně vyvinuta v civilizaci "údolí řek". Těží okolnost, že malba a tím i malování předně sloužily účelům ilustrace jazykové chápání jednotného obrazu o světě, nám

sugeruje její poměrnou podradnost. Málo zbytků malby se nám mimo Egypt zachovalo. Máme ovšem například nástěnné malby bývalého paláce v Mari, které jsou pokládány za sumerské (jihosumerské). Byly objeveny francouzskou expedicí téměř před vypuknutím poslední války a podávají nám obraz o m a p ě, ukazující půdorys paláce s řadou stromů před fasádou a s plastickými předměty, sloužícími k účelům kultury v různých místnostech uvnitř paláce. Tyto předměty jsou vyznačeny vertikálním způsobem, a vyznačení předmětu je vázáno na vlastnosti jazykové příslušné. O systému uspořádání nám zachovalých t a r e v (pigmentálních barev) není asi antipochyby. Malba v těchto dnech přešně sloužila intelektuální a intelektuálně - orientačním potřebám, a c i t o v ě jenom zdůrazňovala jazykové poznatky.

Vtrhnutí barbarické vlny přinesly s sebou zájem o p ř e d m ě t, který - jak jsem to již v předchozím článku rozvedl - se řídil jazykem usměrněným postřehem "kusů přírody". Do jisté míry tato praxe znamenala zajisté návrat k primitivnějšímu postoji. Vždyt soustředění zájmu na předměty brání tomu, abychom předměty považovali za systematicky vyloučenou součást "přírody". Je také z původní praxe předklasičických a klasických Řeků dosti jisté, že si zveřďovali primitivně fyziognomické předměty (hlavně l i d s k é t ě l o) podle druhu jednotné m a p y, s níž byli obeznámeni. Měřili části těla, zjišťovali proporce těla a snili o matematické formuli, která by mohla dát výraz jednotné vystavbě ideálního lidského těla. Takovéto snahy pak hlavně v italské renesanci byly u nás znova obnovovány, ale nevedly k očekávaným výsledkům. Ježto předměty byly posuzovány samostatně a soběstačně, vznikla asi též nutnost vynalezení schematu, podle něhož by se daly včlenit do celkové reprezentace. Je dosti jisté, že Řekové již něco věděli o p e r s p e k t i v ě; ale nevěme, zda jí sami vynalezli. Dokonce věděli již též o opticky a psychologicky podmíněných odchylkách od přesného perspektivního nárysu. Uspořádání sloupů a fasád jejich chrámů svědčí o takovýchto znalostech.

Když během 14. a 15. století obnovovali v Itálii zájem o vymoženosti klasické minulosti (která v četných případech se dodatečně ukázala jako minulost po-klasičké nebo hellenistická), nastal již v malování nový řetěz problémů, které konservativní obnova dějinně p ř e c h o d n ě h o s t a v u "antiky" b r á n í l y. Otázky, související s harmonizací pigmentu na obrazech větších a velkých rozměrů se dostávaly do popředí. Ale těmto otázkám se dostalo důkladnějšího řešení až v 19. století, když malíři pomocí teorií o fyzických a psychologicky významných vlastnostech světla slunce se pokusili vybudovat si jednotný systém pigmentních barev, a "přírodu", stále ještě jazykové chápanou, znázornit pomocí zvlášť uspořádaných palet, anebo na podkladě výběru s l o v n í k ů b a r e v.

Byla to ovšem jenom hodně mírná revoluce, kterou malíři druhé poloviny 19. století podnikli. Je však dostatečně zajímavá, abychom si o ní přistě zvlášť pohovořili.

(Pokračování.)

JAZYKOVÝ KOUTEK

GENITIV ZÁPOROVÝ

Podle základního pravidla užívá se genitivu záporového po slovesech přechodných (t. j. pojičích se se 4. pádem), jsou-li v záporné formě. Tak tomu bylo ve staré češtině důsledně, v přelových na př. chudoba cti netráti, orel much ne-lapá; atd. Časem netoupil zvláště v 2. pádu 4. pádu téměř všeobecně, až ku konci 19. století byl gramaticky znovunastolen tak důsledně, že nová reakce jej pozvolna opět eliminuje. Dnes se N ě užívá genitivu záporového, je-li předmět určitý, individuální (Neviděl jsi Jarmilu? Tu knihu jsem nečetl. Takové boty nemáme. Atd.), a zvláště je-li předmětem zájmu středního rodu n i c, c o, t o (Nemám nic. Co nevíš? Nechceš to?)

Naopak užívá se hojně (ale celkem už ne povinně!) genitivu záporového, je-li předmětem jméno, značící množství, dělitelnou hmotu nebo s abstraktním významem: nemám peněz, přátel, vojska, rodiny - chleba, masa, syra žita - naděje, víry. Dále chceme-li vyjádřit důrazný zápor: neohl oka zamhouřit, v celém městě neznal živé duše, atd. (Zde možno doplnit "ani"; ani oka, ani živé duše.) Rovněž ve větách s významem všeobecně platným nebylo práce (t. j. vůbec žádné). Na ulici nebylo člověka (t. j. ani jediného). Celkem se doporučuje užívání genitivu záporového s mírou.

K. H.

--Porota soutěže KA+KR vytýkala Z. Rutarovi některá slova jako novotvary (Sklizně, brázen 1955). Vhodnější lze uvedená slova označit jako archaismy: slovo "ron" se vyskytuje na př. u Kollára, slova "slán" užíval Sv. Cech (ač i on je prejal, ne vytvoril).

RS.

KULTUROU Z. KRISSE

PO D Ě K O V Á N Í

První 100 přihlášek se sešlo před uzavěrkou tohoto čísla Sklizně v odpověď na výzvu Kulturní rady k desetidollarové subskripci na vydání nejlepších prací našich autorů v zahraničí. Tak rychle dosažení plně třetiny nezbytného minima ještě dříve, než návrh KR mohl plně vejít ve známost, posílaje naději na celkový zdar a dovoluje doufat, že první kniha půjde do tisku mnohem dříve, než předpokládáno původně. Kulturní rada vědecké vítá tento zájem o kulturní hodnoty zvlášť nyní za zhoršené naší situací politické a děkuje všem, kteří jakkoli jejimu pokusu poskytlí podporu.

Předplatné (ať celé nebo první jeho část) či závazný slib úhrady před koncem tohoto roku zaslali KR dosud z Anglie (celkem 19): mjr. J. Brunner, firma Interpress-10, K. Janovický, J. Kalaš, red. R. Kopecký, pí. A. Lokayová, dr. J. Smutný, Věra Stárková, prof. J. Stránský, por. K. T. ;

- z Belgie(4): J.P.D., J.Dědek, dr. Q.Müller, P.A.Vít;
 z Francie(6): Anonym, Charles Černý, pí L.Lipská, F.Listopad, prof. J.Straka,
 B.Svatoš, dr. J.Trnka, Vl.Zelený;
 z Grenady(1): P.dr. B.Kádlec;
 z Irska(1): prof. Z.Ehler;
 z Itálie(6): pí L.B., dr. M.Broftová-Millerová, Křesťanská akademie,
 Msgr. dr. F.Planner, Vl.Vaněk, P.Želivan;
 z Kanady(9): J.Čermák, dr. V.Fanderlík, dr. J.Havelka, M.Janeček, P.Javor,
 red. R.Nekola, G.Přistups, Z.Rutar, M.Ziámál;
 z Kolumbie(2): L.Janata, St.Zavadil;
 z Německa(3): pí H.Greiner, M.Gojowy, A.Vlach;
 z Norska(1): Vl.Faltus;
 z Rakouska(2): K.M.Polan -2;
 ze Spojených Států(23): J.Anderle, prof. V.Hlavatý, F.Hortvík, M.Chamrád, F.V.Jelínek,
 J.Kavka, dr. J.Kolaja, Al.Lecoque, pí M.Lisková, dr. Z.Němeček, prof. O.Odlo-
 žilík, Fr.Pech, dr. L.F., E.Prokúpek, E.Kaslová-Říbylová, dr. I.R.a paní,
 pí C.R., pí M.Sázavská, ing. K.Staller, K.Šumavský, J.V.Tománek,
 P.L.Urbánek;
 ze Švédska(7): dr. J.Kratochvíl, pí Kv.Poděbradská, Jan Pollák, pí A.Posse-Brazdová,
 pí J.Šeltořtová, Vl.Syrovtka, dr. R.Vlach;
 ze Švýcarska(14): pí Ela Arni, Beseda Sv.Čecha, pí L.Haenggli, pí M.Haslerová, A.Jokl,
 sl. V.Machulková, dr. F.Sedláček, pí Lupe Sedláčková, Sokol Curych,
 dr. J.Strnad, pí J.S., J.Staller, red. J.S. .
- Další přihlášky budou postupně zaznamenávány ve všech letošních číslech Sklizně.
 Naším MALÍŘEM A GRAFIKEM: V naději, stále oprávněnější, že se náš vydavatelský
 pokus uskuteční, obračme se touto cestou na malíře a grafiky v zahraničí s prosbou o
 1. návrh obálky, stejně pro všechny knihy, s možností použití pro jednotlivé knihy
 různé barvy. Formát obálky: 150x220 mm;
 2. ilustraci (až tři obrázky) některé z knih podle vlastního výběru (text dáme
 k dispozici v době co nejrátší). Zatím máme ilustrace pouze pro knihy P.Javora,
 F.Listopáda (vlastní) a J.Kavky (Eva Kaslová-Říbylová). Protože počítáme s možností
 dát první knihy do tiskárny snad již koncem září, prosíme o brzké zprávy.

*

Za KR: Robert V l a c h .
 OPAKUJEME KONKRETNÍ ÚDAJE: KR vydá před koncem r.1956 deset knih (poese: Javor,
 Popera, Kavka, Martin, Borová - překlady, prosa: Listopad, Pohádky 7 autorů, Svatoš,
 Alfa a dosud neurčena kniha povídek nebo román), najde-li se do 31.XII.1955 alespoň
 300 předplatitelů po 10 dol. Nenažde-li se jich 300, v lednu 1956 KR předplatitelm
 peníze vrátí. - Všechny bližší informace: Dr. Robert V l a c h , Slaviska institutionen,
 Ringatan 12, L u n d , Švédsko. - - *

KULTURNÍ POZNÁMKY;

DIALEKTOLOGICKÁ STUDIA V SOUČASNÉ DOBĚ.

Všem, kdo se zabývájí studiem jazyků, třeba jen všeobecným, je známo, jakou význam-
 nou roli hrají při tomto studiu zeměpisná hlediska. Dialekty jednotlivých jazykových
 oblastí jsou živými svědky, kteří mají pro jazykozpytce stejný význam, jako rostliny
 pro botaniky, archívni dokumenty pro historika, lidové zvyky a obyčejy pro folkloristu.
 Ne rozdíl od ostatních vědních oborů podniká se však bohužel jen velmi málo k zachová-
 ní všech těch nářečí, kterým nebylo dopřáno rozvinouti se jako samostatná spisovná řeč.
 A přece představují právě tyto, dílem vymírající dialekty, neocenitelné doklady pro
 historii vývoje lidského jazyka.

Po celá staletí zaměstnávali se linguisté výlučně problémy spisovných jazyků a
 jejich vývojem. Teprve koncem 18. století počala se jejich pozornost obracet také k
 dialektům. Vlastní zakladatel dialektologického badání, farář František Josef Stalder
 z Lucernu uveřejnil již v roce 1806 dílo "Probe eines schweizerischen Idiotikons, hie
 und da mit etymologischen Bemerkungen untermischt". V roce 1812 následovala pak obsáhlá
 práce o dvou svazcích: "Versuch eines schweizerischen Idiotikons mit etymologischen Be-
 merkungen untermischt, samt einer Skizze einer schweizerischen Dialektologie".

V 19. století byly v mnoha evropských i mimoevropských zemích uveřejněny cenné dia-
 lektologické studie, etymologické slovníky a práce, pojednávající o srovnání jednotli-
 vých nářečí. Na počátku 20. století ukázal francouzský vědec Jules Gillieron nové cesty
 a možnosti svou publikací "Atlas linguistique de la France". Po tomto atlasu následova-
 lo mnoho jiných z celého světa, mnoho jich čeká ještě na své dokončení a s mnohými má
 býti teprve započato. Jedním z nejvýznačnějších je vzorné dílo dvou švýcarských roma-
 nistů, J.Juda a K.Jaberga "Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz", ve kter-
 ém byla opravdu mistrovsky provedena vzájemná souvislost věcí, místa a slova.

V polovině 20. století, právě v roce 1950, uveřejnil rumunský, v Belgii žijící
 jazykozpytec Sever Pop v rozsáhlé práci "La Dialectologie" vlastní vývoj a dějiny me-
 zinárodního dialektologického studia a podnítil tak založení mezinárodního ústavu,
 které se stalo skutkem v r.1951. V tomto roce byl na universitě v Louvanu (Lovaň) o-
 tevířen "Centre international de dialectologie général" pod vedením prof. Popa. Úkolem
 tohoto ústavu je navázání styků mezi jednotlivými dialektology z celého světa a srovná-
 vání jejich metod a dosažených výsledků. K tomuto účelu počal vycházeti dvakrát
 ročně vědecký časopis O r b i s (Bulletin international de Documentation, Linguistique),

kteřý uveřejňuje příspěvky vedoucích odborníků z celého světa. Založením ústavu v Louvain a vydáváním Orbisu dostalo se moderní dialektologii opory, která jistě umožní její rozvoj pro budoucnost.

Ve svém díle "La Dialectologie" prof. Pop, pojednává o čl. nářečích, zmiňuje se s velkým uznáním o práci našich dialektologů a o porozumění a podpoře, které jim provedl prezident Masaryk. V nynější době soustřeďuje se všechno studium v Lingvistickém kroužku v Praze, jehož program a metody jsou však silně ovlivněny sovětskou jazykovou vědou.

Dr. W. F.

SJEZD EVROPSKÝCH SLAVISTŮ V ŘIMĚ.

U příležitosti kongresu historiků pod záštitou Comité international des Sciences historiques, který začne 4. září v Římě, Commission Internationale des Etudes slaves pořádá ve dnech 1.-3.9. sjezd evropských slavistů. Hlavním organizátorem je prof. André Mazon.

Na programu jsou dvě témata: "Společnost a formace literárního jazyka ve slovanských zemích", k němuž přednesou referáty profesoři Andrejčič (Sofie), Belič (Bělehrad Havránek (Praha), Ocvirk (Lublaň), Pauliny (Bratislava), Romanski (Sofie), Shevelev (Columbia University), Stieber (Varsava), Vinogradov (Moskva), a "Pojetí kritiky v literární historii slovanských zemí", k němuž referují: prof. Christophorov (Paříž), Maver (Řím), Mukařovský (Praha), Slodnjak (Lublaň), Stender-Petersen (Aarhus, Dánsko), Účast v diskusi ohlásili i prof. Auty (Cambridge), Backvis (Brusel), Bernard (Paříž), Corbet (Dijon), Koschmieder (Mnichov), Lo Gatto (Řím), Matthews (Londýn), Matl (Stýrský Hradec), Schmaus (Mnichov), Vey (Paříž), Unbegau (Strasbourg-Oxford). Za Švédsko se zúčastní prof. Gunnarsson.

Přechod mezi slavistikou a historií zajistí prof. Vasmer (Berlín) přednáškou "Die Bedeutung der geographischen Namen und des Wortschatzes der Dialekte für die Geschichte der Ostslaven".

Sjezd byl připravován již před ženevskou konferencí.

R. V.

PŘEMYSL PITTER: JAN HUS A NACIONALISMUS .

Revue "Der Neue Ackermann", Hochschulring der Ackermann-Gemeinde, Mnichov, za červen 1955, č. 3, uveřejňuje dopis evangel. duch. správce P. Pittera, zabývající se též nahore uvedeným námětem, s konstatováním, že pisatel zasluhuje vděčnost už za to, že se v dobách odsunu ujímal německých dětí, které ztratily rodiče. P. Pitter obrací se proti neblahému zbožnění pojmu stát a národ; řešení středoevropských problémů spatřuje ne ve vedení lepší hranic, ale v jejich překonání. V polemice s Josefem Mühlbergerem odmítá tvrzení, že Jan Hus byl nesmiřitelným nacionalistou a píše: "Vede ke zmatkům, že v češtině máme jen jeden výraz, -český-, který se vztahuje současně k jazyku i k zemi. "Český národ" na pražské univerzitě - jehož mluvčím Hus byl - znamenal národ ve smyslu zeměpisném, nikoli jazykovém, tedy obyvatele Čech německého i slovanského původu. Tehdy nebylo ještě žádné uvědomělé češtiny v moderním slova smyslu, už proto, že na univerzitě se vyučovalo pouze latinsky. Hus chtěl pouze posílit domácí živel, který se nemohl uplatnit proti cizincům." (Volně přeloženo).

D.Ř.O.B.N.O.S.T.I.*

-Prof. O. Odložilík byl jmenován profesorem novějších evropských dějin na University of Pennsylvania ve Filadelfii.

-Příjemně nás překvapilo 1. číslo nového literárního časopisu. Nevychází v češtině - na to, jak se zdá, pořád není mezi námi peněz. Nazývá se Ukrainaska Literarna Gazeta a vychází v Mnichově v podobě novin. Číslo má 8 stránek. Těšíme se z úspěšného začátku a přejeme novému časopisu mnoho čtenářů a mnoho předplatitelů.

-V prvním červeném týdnu umřel v Lincolnu Orin Štěpánek, profesor anglické řeči a literatury na státní univerzitě v Nebrascce. Byl českého původu a vydal r. 1933 mluvnici češtiny pro americké studenty, Czech (Bohemian) Grammar.

-Červenová Sklizeň měla záznam o náhrůvku jednoho z olomouckých biskupů v Ulmu. Jméno Kuncoze ze Zvoleně třeba vrátit do původní podoby. Biskup jménem Kuneš byl členem moravského rodu vladyků ze Zvole - vesnice toho jména je na severní Moravě nedaleko hradu Mírova.

-Při nedávných oslavách stého výročí založení české osady Bohemia - asi 50 mil od New Yorku, USA - byla vydána též pěkná anglická publikace.

-Docent dr. J. Kratochvíl byl pozván švýcarskými zoopsychology dr. P. Boppem z Basileje a dr. H. Debrunnerem z Curychu ke studiu zvěře ve volné přírodě ve švýcarském Národním parku v Unterengadinu.

-V Egyptě zemřel 17. června t.r. ředitel Ústavu sociologie a sociálních věd alexandrijské university, prof. Zg. Ulrich.

-Krajan-maliř Al. Lecoque ukončil 8.7. s pozoruhodným úspěchem druhou jarní výstavu v Broadwiew u Chicago, USA.

-Ve dnech 1.-3.7.t.r. slavila Betlemská kapele ve Winnipegu v Kanadě 25 let svého trvání. Při oslavě pronuluvili F. Hlubušek a J. Paires; na současně pořádané kulturní výstavě byly ukázány zajímavé historické dokumenty, zachycen vývoj národa od pohanských dob a vystaveny knihy, časopisy, obrazy, fotografie, výrobky domácího průmyslu a známky.

-Národní Jednota Čs. protestantů v USA a Kanadě rozeslala poselství, určené domovu a přijaté jejím devátým sjezdem ve dnech 14.-16. července v Chicago, USA.

-Zeitung fuer Ostforschung, IV/2 přináší studii dr.Emila Schiecheho s názvem "Edvard Beneš und die slawische Ideen"(str.194 - 220). Práce je pokusem, v mnohem směru pozoruhodným, o zachycení slovanského aspektu ve spisech, projevech a činech dr.Beneše.

"Das gestohlene Dorf" je název dramatu Josefa Mühlbergra, jedné z nejvýraznějších postav současné sudetoněmecké kultury. Hra, v jejímž středu jsou válečné a těsně poválečné události v české vsi Sobotce a která je nesená smířlivými perspektivami, měla premiéru počátkem července. Kritika jí vytýká přílišnou literárnost. R.V.

"Dům československé kultury", určený k šíření čs.komunistické kulturní propagandy v Německu, bude slavnostně otevřen koncem srpna v východní Berlíně. R.V.

-Pod nadpisem "Co je Slovák?" přináší list "Neue Illustrierte" v Kolíně nad Rýnem z 9.7. obrázky z cvičení mládeže při spartakiádě v Praze, kde jednotlivec je jen částí barevného koberce. V komentáři se píše, že jako v každé militaristické parádě i zde bylo demonstrováno masové potlačení lidské individuality.

-BRAZILIE: Ve dnech 22.-25.8 byl pořádán v Rio de Janeiro kongres proti sovětské intervenci v Jižní Americe.

R.E.D.A.K.C.I.*D.O.S.L.O.*

AL. LECOQUE: MONOGRAPHIE. 60 reprodukcí obrazů, 64 stran; Edice "Rencontres", Paříž - Photopress, Chicago. (Objednávky ve Sklizni).

JOSEF V. TOMANEK: V ÚZKOSTECH A NADEJÍ. Verše. Nakladem autora, New York; podzim 1955. Stran 56, cena 1,50 \$ (Objednávky ve Sklizni).

SOUTHRN ZPRÁVY, INFORMÁCI A DOKUMENTU; studijní publikace č. 4.

TOMÁŠ BATA: ŽÁMOŽNOST VŠEM; studijní publikace č.5 - vydává Informační služba svobodného Československa (Londýn); 76 stran.

PERIODICKÉ PUBLIKACE /od 1. do 31. července 1955./

AMITIÉ TCHECOSLOVAQUE (Paříž) č.2,3.

BOHEMIA (Mnichov) č.48.

CYRILOMETODEJSKÁ LIGA V KANADĚ

(Hamilton) č.5.

ČECHOSLOVÁK (Londýn) č.25,28,29,30.

ČS.NÁRODNÍ SDRUŽENÍ V KANADĚ

(Hamilton) č.8.

ČS.PŘEHLED (FEC, N.York) č.6.

ČS.ZPRAVAVY ZPRAVODAJ (Toronto) č.3.

ČS.ZPRAVODAJ (FEC, N.York) č.69 - 73.

DEMOKRACIE A SOCIALISMUS (Londýn) č.32.

DIE KUNSTBEREITDE (Esslingen/N. 15/6,7,8.

F.O.I. (Londýn) č. 25,28,29,30.

HLAS DOMOVA (Melbourne) č.10,11.

HLAS EXILU (Mnichov), zvl.vydání.

HUSOV LID (Chicago) č.6,7.

INFORMACE, RSC (Londýn) VI, VII-VIII.

INFORMAČNÍ ZPRÁVODAJ (Salzburg) 6/25.

INTERNATIONAL PEASANT UNION (N.Y.) V.

KŘEŠŤANSKÁ DEMOKRACIE (N.York) VI-VII.

KULTURA MARYN (S.Paulo) č.2/IV.

KULTURA-polská kult. revue (Paříž) 7/93,8/94.

NAŠE HLASY (Toronto) 1,2,4,5,6,7.

NEW YORKSKÉ LISTY (N.York) deník.

NOVÝ DOMOV (Toronto) č.15,16,17.

ODBOŘOVÉ ROZHLEDY (Paříž) č.5,6.

OST-PROBLEME (Bad Godesberg) č.28,29.

PACIFIC (Sydney) č.6,7.

PŘEHLED UDÁLOSTI (FEC, N.Y.), VI.

RUSIN (Hamilton) č.5.

SVOBODNÉ SLOVENSKO (Mnichov) červenec.

THE INDIAN P.E.N. (Bombay) Vol. XXI No 3-4.

TSCHESCHISCHER EXILPRESSEDIENST (Mnichov)

č.18,19,20.

VĚSTNÍK ČS.NÁRODNÍ RADY AMERICKÉ (Chicago)

č.30.

VÍDEŇSKÉ SVOBODNÉ LISTY (Viedeň) 1.7.,8.7.,

15.7.,23.7.;

ŽINIOS-litevský týdeník (S.Paulo).

(Listy a adresy jsou zájemům k dispozici - zasílejte výměnou v zájmu exilu i vlastními)

V T O M T O a přístich číseln setká se čtenář - kromě jiného - znovu se jmény autorů, známych mu ze "Skutečnosti", které srdečně vítáme. Při vyáhách o kulturní poslání exilu není možno vyhnout se zcela kulturně-politickým otázkám; prosíme při tom o nejširší spolupráci čtenářů a sdělení jejich mnění. Píšte o všem, co pokládáte za nutné a o čem může pomoci celku. A ještě něco: Přijívejte Váš výtisk též jiným, shledáte-li že je v něm něco, co by mělo být, nebo sdělte adresy!

Zpozdění erpově Sklizně, zaviněné nesnázení při přijčování stroje, bude vyrovnáno přístě. V posledním čísle uveřejněná povídka V.Štárkové byla vyňata ze sbírky "Osudy vidin" - nikoli, jak omylem napsáno, "Osnovy vidin".

Na výzvu ve Sklizni o Brožičkově obrazu sděluje p. L.Koldinská z Kanady, že viděla Brožičkův obraz, znázorňující Kolumba před soudem Isabely Kastilské v hale hotelu Manoir Richelieu na Murray Bay, Quebec Province, Kanada. Díky za spolupráci!

TISKOVÝ FOND: Ing.Šouček, kontr.-21,2.-4; K.Seif, Batawa/Ont., 0,50 \$.

Q.Z.N.A.M.E.D.I.A.

SOUTĚŽ KA+KR NA ROK 1955 ve všech oborech krásné literatury, hudby a vědních oborech - závěrka 31.X.t.r. Inf.a příjem prací: Dr.R.Vlach, Slav.institut., Finngatan 12, LUND, Švédsko.

SVOBODNÁ ČESKOSLOVENSKÁ TISKOVÁ SPOLEČNOST, 4 Holland Rd., London W.14, vydává nezávislý týdeník Č.choslovák, anglické zpravodajství FCI a její knižní služba rozesílá knihy a publikace do celého světa. Ukazová čísla a seznamy na požádání zdarma!

INTERPRESS Ltd. (české a slovenské knižnictví) zasílá zdarma seznam knih. Adresy: 132 George Street, London W.11, ENGLAND.

S K L I Z E Ň - nezávislá kulturní revue. Ročník III., číslo 8 (32), arpen 1955.

Vydává: Antonín V I A C H, Hamburg 13, Postfach 2700; Postscheckkonto Hamburg 79393.

Vychází každý měsíc; závěrka 10. předcházejícího měsíce.

Předplatné 5 \$M ročně, mimo Německo 1,50 \$, nebo ekvivalent. Jednotlivá čísla 50 pf.